

Expositie Vogels in een veranderende wereld

Door natuurfotograaf
Gert Spierenburg

oktober/ november 2023

Deze PDF bevat informatie over de vogels uit de foto-expositie van natuurfotograaf Gert Spierenburg. De expositie is een initiatief van het Huis van Duurzaamheid van Bibliotheek Rijn en Venen in het kader van de Nationale Klimaatweek 2023.

Luister naar het unieke stemgeluid van de lokale vogels. Ontdek waar je ze kunt spotten en onder welke leefomstandigheden de vogels het beste gedijen. En lees hoe ze zich staande houden in een veranderend klimaat én wat je zelf kunt doen om ze te helpen.

Leuk als je je ervaringen wilt delen op social media. Tag s.v.p. **@bibliotheekrijnenvenen** en **@gertspierenburg** met **#vogelsineenveranderendewereld** en **#huisvanduurzaamheid**.

Vragen en suggesties kun je mailen naar onderstaand adres.

Veel lees-, luister- en kijkplezier!

Huis van Duurzaamheid
duurzaam@bibliotheekrijnenvenen.nl

Bibliotheek Rijn en Venen
www.bibliotheekrijnenvenen.nl

Huis van Duurzaamheid
Rijn en Venen

de Bibliotheek
Rijn en Venen

RANSUIL

Locatie

Koudekerk aan de Rijn

Habitat/ leefomgeving

De ransuil bewoont een groot scala aan leefgebieden, variërend van agrarische gebieden tot open bos, bosranden, parken, duinen, heiden, hoogvenen en moerasgebieden. In groot, aaneengesloten bos ontbreekt hij veelal. De ransuil jaagt bij voorkeur in het open veld, langs wegbermen en op plekken met kaalslag in bos. De ransuil broedt bij voorkeur in naaldbomen, die hem de beste dekking bieden. Daarnaast in houtwallen, boomgroepen, hagen en zelfs solitaire bomen.

Klimaat

De ransuil eet graag veldmuizen. Maar door het verdwijnen van kruidenrijke graslanden, bodemverdichting, uitgebreid gif- en medicijngebruik zijn er veel minder veldmuizen. Ook het steeds grilliger wordende klimaat, met heftige hoosbuien en lange perioden van droogte, heeft hier invloed op. Mede hierdoor zijn de ransuilen sterk in aantal afgenomen. Tegenwoordig zoeken ze hun toevlucht in randen van dorpen en steden. (Bron: Landschap Noord-Holland)

Wat kunnen wij doen

Waar geschikt leefgebied voor ransuilen aanwezig is en nestgelegenheid ontbreekt, kunnen kunstnesten worden aangeboden. Bijvoorbeeld in de vorm van met takken of wilgentenen gevlochten open nesten of eendenkorven.

Zo klinkt de ransuil

www.vogelgeluid.nl/ransuil

FUUT

Locatie

Park Zegersloot, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

De fuut komt als broedvogel voor in allerlei soorten wateren, van stadsparken en grachten tot duinmeren, moerasgebieden, randen van grote wateren en riviernatuur. De fuut heeft een lang broedseizoen van maart tot in oktober; meestal broeden ze in mei-juni. Ze bouwen hun nest op een platform in het water, vastgemaakt aan begroeiing of een tak, bij voorkeur goed verborgen in riet.

Klimaat

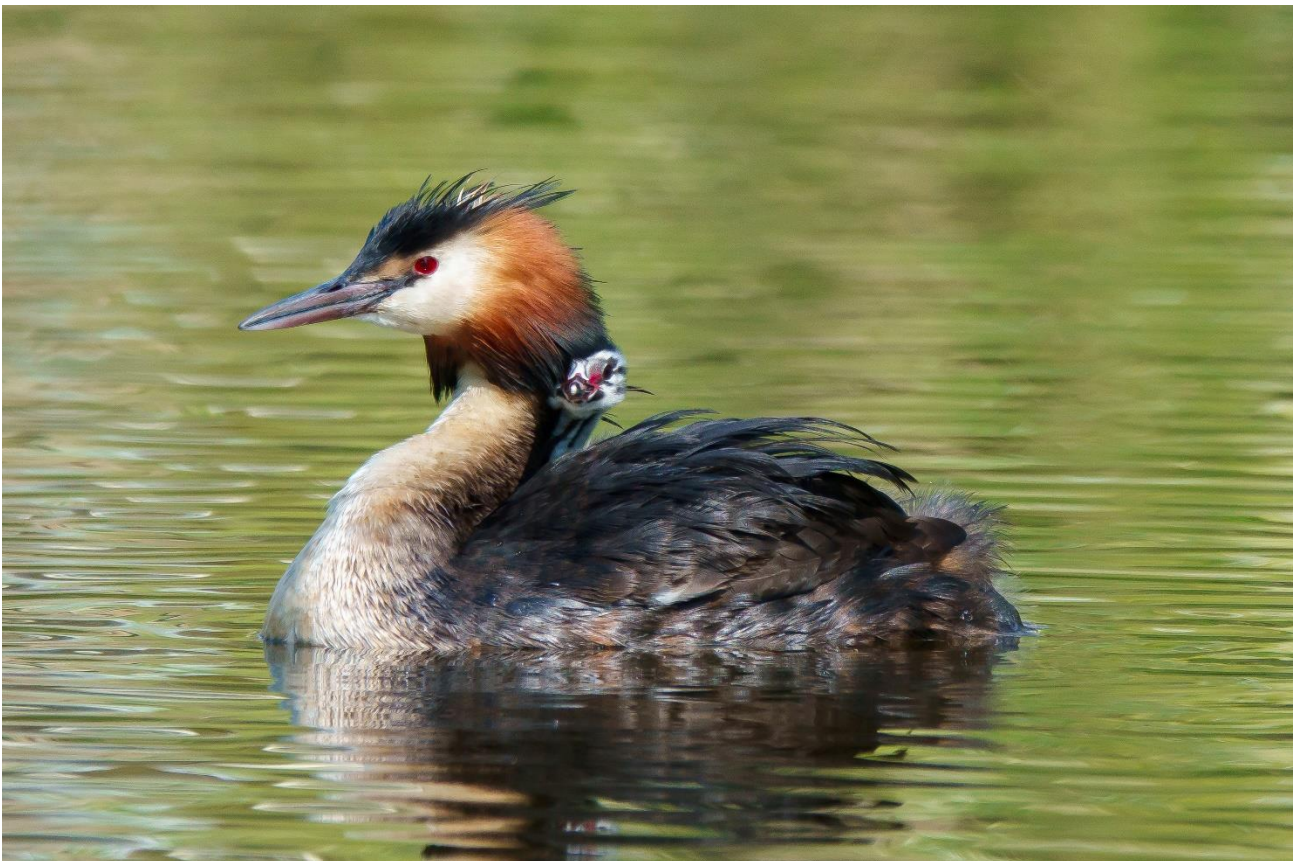
Het ziet er goed uit voor de fuut als met de verbetering van de waterkwaliteit het aanbod aan kleine vis blijft toenemen. Alleen in het IJsselmeer is het perspectief ongunstig vanwege de achteruitgang van de hoeveelheid spiering, die deels aan klimaatverandering wordt toegeschreven.

Wat kunnen wij doen

Voor de fuut is een goede waterkwaliteit belangrijk. Dat vraagt om een constante inspanningen van vooral overheden, maar ook terreinbeheerders en de landbouwsector.

Zo klinkt de fuut

www.vogelgeluid.nl/fuut

ROODBORST

Locatie

Park Zegersloot, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Roodborsten komen overal in Nederland voor, met uitzondering van landschappen zonder bomen. Je ziet ze vooral in niet al te jonge bossen, tuinen, parken en kleinschalige landschappen. In de winter ook in stadstuinen. Roodborsten houden van struiken en kruidenrijk gebied. Ze eten insecten, spinnetjes en andere kleine diertjes, aangevuld met bessen en zaden.

Klimaat

Milde winters zorgen ervoor dat sommige vogels niet wegtrekken in het najaar, of dichter bij huis blijven. Vogels zoals de gierzwaluw trekken altijd naar Afrika, maar andere, zoals de roodborst kiezen jaarlijks of ze wegtrekken of blijven. Zij hebben voordeel van zachte winters, waarin ze genoeg eten vinden en hun barre reis naar het Zuiden niet hoeven te maken.

Wat kunnen wij doen

Roodborsten zijn graag geziene gasten op de voedertafels. Vaak scharrelen ze er juist onder, op zoek naar de zaden die door bijvoorbeeld vinken aan de kant zijn gegooid. Er bestaan speciale nestkasten voor roodborsten, zogenaamde balkonkasten (nestkasten met een halfopen voorzijde).

Zo klinkt de roodborst

www.vogelgeluid.nl/roodborst

GRUTTO

Locatie

Hondsdijkse polder, Koudekerk aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Vanaf februari keren de grutto's terug uit Senegal en Guinee-Bissau. Ze verzamelen zich bij ondiepe plassen en plas-dras weilanden. De belangrijkste broedgebieden van de grutto in ons land zijn de veenweiden van Friesland, Noord- en Zuid-Holland. Het meest ideaal zijn vochtige, kruidenrijke graslanden met een goed bodemleven en volop insecten aan de oppervlakte.

Klimaat

Door een gebrek aan bloemen en insecten ondervinden broedende grutto's op sommige plaatsen hinder van de klimaatverandering. Dit gebrek ontstaat wanneer het land droog is door ontwatering en het te vaak maaien. (Bron: www.nieuweoogst.nl) Weidevogels – met de grutto voorop – gaan het nog veel moeilijker krijgen als de duizend jaar oude veenweiden van Nederland, het meest karakteristieke landschap dat Nederland heeft, gedeels verdwijnen omwille van het klimaatbeleid. Een deel van deze weiden wordt opgeofferd aan zonnepanelen en windparken, een ander deel wordt onbegaanbaar voor boerengebruik omdat de grondwaterstand te hoog is, weer een ander deel wordt helemaal van weiland tot moeras gemaakt. (Bron: www.wyniasweek.nl)

Wat kunnen wij doen

Weidevogels, waaronder de grutto, beschermen kan alleen door zwaardere vormen van agrarisch natuurbeheer of op reservaatbeheer in grote aaneengesloten kerngebieden. Daarbij is het van levensbelang dat tijdens het uitvoeren van agrarische werkzaamheden rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van nesten en kuikens. Ook het voedselaanbod (met name insecten voor de kuikens) moet worden bevorderd. Koop zuivel die met respect voor natuur en weidevogels is geproduceerd. Kijk op de website van de Vogelbescherming voor meer informatie of vraag ernaar bij de supermarkt.

Zo klinkt de grutto

www.vogelgeluid.nl/grutto

OOIEVAAR

Locatie

Aan de rand van Vogelpark Avifauna, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

De ooievaar vind je in veenweidegebieden en uiterwaarden met een hoge waterstand. Voor een broedplek maakt de ooievaar gebruik van kunstmatige nestgelegenheden op daken en wagenwielen, maar hij broedt ook in zelfgemaakte nesten in bomen.

Klimaat

Ooievaars zijn liefhebbers van een warm tot gematigd klimaat; in koudere gebieden (Scandinavië, IJsland, het Verenigd Koninkrijk en Ierland) worden ze niet of nauwelijks aangetroffen. Door klimaatverandering brengen veel ooievaars de winter in hun broedgebieden door, zo ook in Nederland.

Wat kunnen wij doen

Ooievaars niet bijvoeren!! Zorg ervoor dat er geen zwerfafval, zoals elastiekjes, in het milieu terecht komt. Ooievaars eten dat nogal eens op. Je kunt ook meehelpen met ooievaars tellen, zie de website van STORK (www.ooievaars.eu). Boeren, agrarische natuurverenigingen, waterschappen en provincies kunnen meehelpen via effectief agrarisch natuurbeheer (onder meer via een hoog waterpeil).

Zo klinkt de ooievaar

www.vogelgeluid.nl/ooievaar

IJSVOGEL

Locatie

Golfbaan Zegersloot, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Ijsvogels nestelen het liefst langs langzaam stromende beken. In mindere mate wordt ook bij stilstaande, visrijke wateren genesteld. Ze komen voor bij meren, moerassen, oevers, parken en tuinen, plassen, rietland en ruigte, rivieren en vennen. Ijsvogels duiken in helder, liefst stromend water naar bij voorkeur visjes maar ook naar waterinsecten.

Klimaat

Mede dankzij de klimaatverandering is de ijsvogel bezig aan een opmars. Dat beekjes en sloten niet dichtvriezen is van levensbelang voor deze bijzondere vogel. Zonder voldoende voedsel gaat de conditie van ijsvogels snel achteruit. Tijdens koude winters sterven ze massaal. Zijn naam dankt de ijsvogel dan ook niet aan een voorliefde voor strenge winters, maar aan de ijsblauwe kleur op zijn rug. Volgens de meest recente cijfers van SOVON Vogelonderzoek Nederland leven er momenteel zo'n 1250 broedparen in ons land. (Bron: Omroep Gelderland)

Wat kunnen wij doen

De Vogelbescherming ondersteunt onder meer lokale projecten van vogelwerkgroepen, zoals het aanleggen van een ijsvogelwand.

Zo klinkt de ijsvogel

www.vogelgeluid.nl/ijsvogel

RIETZANGER

Locatie

Zaanse Rietveld, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

De rietzanger heeft een vrij gevarieerd leefgebied bij het water, zoals laagveenmoerassen met overjarig riet, rietruigtes op opgespoten terreinen, oevervegetaties met veel overjarig riet, veenmosrietlanden en vochtige, ruige duinvalleien. Hij trekt vanaf begin augustus tot eind september naar het zuiden en overwintert ten zuiden van de Sahara.

Klimaat

Voor veel trekvogels die in Nederland broeden en overwinteren in Afrika, zijn de gevolgen van de klimaatverandering nog onduidelijk. Verschillen tussen de groep vogels die in West-Afrika overwintert en die in overig Afrika overwintert, hebben waarschijnlijk te maken met verschillen in de overwinteringsgebieden. Dit geldt ook voor de rietzanger. (Bron: www.clo.nl) De rietzanger wordt niet bedreigd, integendeel: de aantallen nemen toe in Nederland. (Bron: SOVON)

Wat kunnen wij doen

Terrein beherende organisaties en overheden kunnen zorgen voor voldoende omvang van ongemaaide rietlanden, zodat ook de rietzanger een broedplek heeft. Gemeenten moeten tijdens het broedseizoen rietkragen in parken, woonwijken etc. met rust laten.

Zo klinkt de rietzanger

www.vogelgeluid.nl/rietzanger

KLEINE KAREKIET

Locatie

Zaanse Rietveld, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

De kleine karekiet heeft een voorkeur voor uitgestrekte rietmoerassen en rietkragen langs plassen en vaarten, maar broedt ook in smalle rietslootjes in polders. De kleine karekiet is, net als de rietzanger, een lange-afstandstrekker, die overwintert ten zuiden van de Sahara, tot in Zambia, West-Europese populaties in West-Afrika.

Klimaat

Voor de kleine karekiet zijn in Nederland geen speciale beschermingszones aangewezen. De landelijke populatie kan zich handhaven.

Wat kunnen wij doen

Terrein beherende organisaties en overheden kunnen zorgen voor voldoende omvang van de rietlanden, zodat ook de kleine karekiet een broedplek heeft. Gemeenten moeten tijdens het broedseizoen rietkragen in parken, woonwijken etc. met rust laten. Rietoevers niet maaien voor eind augustus voorkomt veel verlies van nesten. (Bron: SOVON)

Zo klinkt de kleine karekiet

www.vogelgeluid.nl/kleine-karekiet

BLAUWBORST

Locatie

Zaanse Rietveld, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Blauwborsten leven graag in gevarieerde, natte en insectenrijke gebieden met open delen en een struweel- en loofboombegroeiing, met een niet geheel bedekte bodem. De geleidelijke overgang van rietmoerassen naar moerasbos vormt een uitstekend leefgebied. Soms broeden ze ook in droge duingebieden.

Klimaat

Het gaat heel goed met de blauwborst in Nederland, dankzij de sterk toegenomen oppervlaktemoerassen en moerasbos (de Randmeren van de Flevopolder, de Oostvaardersplassen, het Lauwersmeergebied).

Wat kunnen wij doen

Om het blauwborsten blijvend naar de zin te maken, blijft goed beheer van moerasgebieden belangrijk.

Zo klinkt de blauwborst

www.vogelgeluid.nl/blauwborst

ROODBORSTTAPUIT

Locatie

Zaanse Rietveld, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Roodborsttapuiten broeden vooral op hoge zandgronden, langs de gehele kust inclusief de Waddeneilanden en de Zeeuwse Delta. Ze komen voor in zowel halfopen boerenland met greppels en ruige wegbermen als ook natuurgebieden (hei, moeras, duin). Aan de rand van stedelijk gebied zijn ze ook te zien op braakliggende gronden.

Klimaat

Vanaf 1990 is de roodborsttapuit bezig aan een sterke comeback. Het extensief maaibeheer, minder gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en de zachte winters van de laatste jaren hebben ervoor gezorgd dat er zeven keer zoveel roodborsttapuiten in Nederland leven. (Bron: www.landschapnoordholland.nl)

Wat kunnen wij doen

In het boerenland profiteert de roodborsttapuit van kleinschalige ingrepen als extensiever bermbeheer en van opnieuw natuurlijk ingerichte beekdalen. In natuurgebieden is het terugdringen van het aantal bomen, natuurontwikkeling en het introduceren van begrazing in het voordeel van de roodborsttapuit.

Zo klinkt de roodborsttapuit

www.vogelgeluid.nl/roodborsttapuit

GROTE BONTE SPECHT

Locatie

Park Zegersloot, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Deze vogel broedt overal waar bomen zijn: in bos, park of tuin. Loofbossen en gemengde bossen met een diverse opbouw (jonge en oude bomen, dicht en open bos) zijn favoriet. Hij roffelt al vroeg in het voorjaar om zijn territorium veilig te stellen. Het nest wordt uitgehakt in een wat zachtere boomsoort. De grote bonte specht broedt zelden in nestkasten (ze hakt liever zelf haar nesthol).

Klimaat

Verandering van weer en klimaat heeft effect op de natuur. Door de stijgende temperaturen begint de lente steeds eerder en de herfst steeds later. Niet alle planten en dieren reageren hetzelfde op deze veranderingen. Zo klinkt de eerste roffel van de grote bonte specht drie weken eerder dan in 2001. (Bron: Wageningen University & Research)

Wat kunnen wij doen

Vanaf de herfst schakelt de grote bonte specht over van een insectendieet naar een noten- en zadenmenu. Heb je dennen, hazelaars of walnoten in de tuin staan? Dan kan je een grote bonte specht op bezoek krijgen. In de winter is hij ook een regelmatige gast op de voedertafel. De grote bonte specht is dol op vetbollen. (Bron: www.natuurpunt.be)

Zo klinkt de grote bonte specht

www.vogelgeluid.nl/grote-bonte-specht

MEERKOET

Locatie

Park Zegersloot, Alphen aan den Rijn

Habitat/ leefomgeving

Meerkoeten zijn eigenlijk overal te vinden waar zoet water is: beken en meren, moerassen, oevers, parken, tuinen, sloten en plassen, rietland en ruigte, rivieren, stedelijk gebied en (verlandende) vennen. Ze maken hun nesten meestal van riet en wortels, maar ze gebruiken in de stad ook allerlei afval.

Klimaat

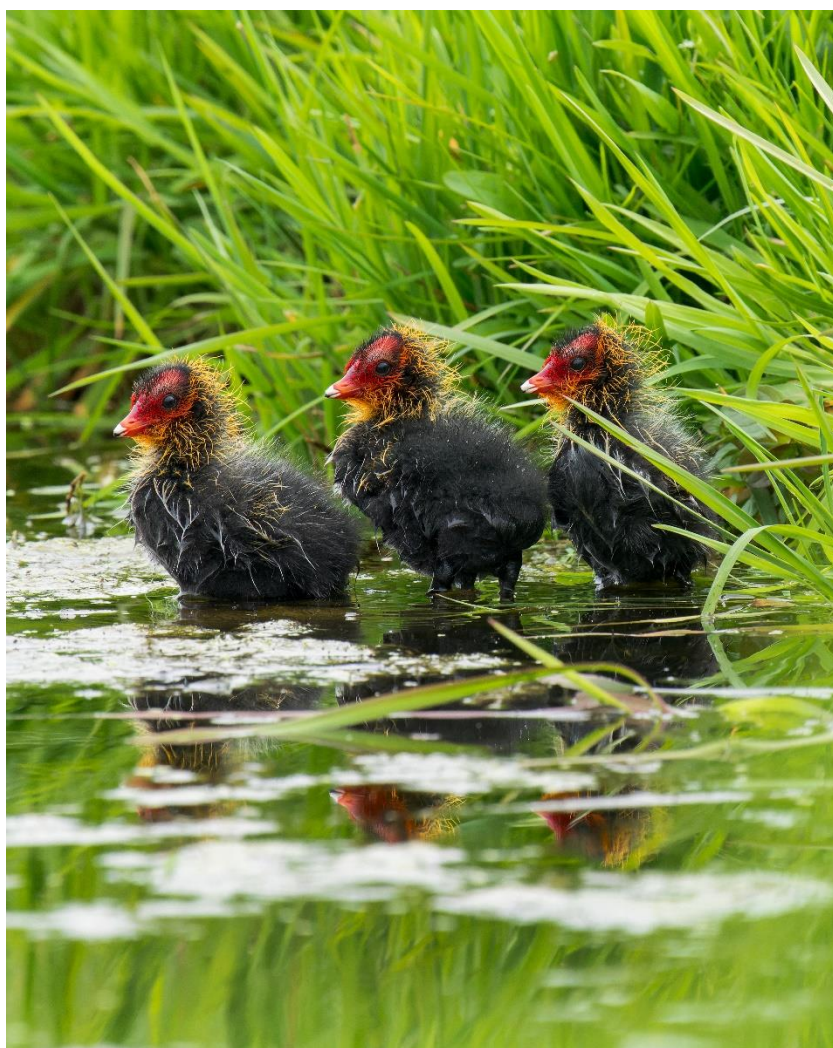
Meerkoeten gebruiken soms plastic dat in het milieu terecht is gekomen om hun nest van te maken. In zo'n nest met plastic kunnen de kuikens verstrikt raken.

Wat kunnen wij doen

Het is belangrijk dat je je afval in de afvalbak gooit en niet op straat. Raap ook eens zwerfvuil op, want elk stuk dat je oprapt helpt de natuur. Alphen Schittert organiseert in Alphen aan den Rijn elke maand een opschoonactie in een deel van de stad. Kijk op www.facebook.com/alphenschittert.

Zo klinkt de meerkoet

www.vogelgeluid.nl/meerkoet

MEER WETEN?

Wil je meer weten over de vogels, meedoen aan het beschermen van vogels en de biodiversiteit, lid worden of een donatie doen? Kijk dan eens op deze websites.

Land van Ons www.landvanons.nl

Werkgroep Roofvogels Rijnland www.roofvogels-rijnland.nl

Vogelwerkgroep Koudekerk/ Hazerswoude www.vogelsrijnwoude.nl

SOVON www.sovon.nl

Vogelbescherming www.vogelbescherming.nl

BRONVERMELDING

De bron voor alle informatie over de verschillende vogels in deze hand-out is de Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl), tenzij anders aangegeven.

Aan deze hand-out is veel zorg en aandacht besteed. Aan de inhoud kunnen echter geen rechten worden ontleend.

Deze hand-out is ook te vinden op

<https://www.bibliotheekrijnenvenen.nl/activiteiten/exposities/expositiesoverzicht/vogels.html>

OVER DE FOTOGRAAF

Hoe het begon

Gerts passie voor vogels begon al in zijn kindertijd. Al jong werd hij lid van Vogelwerkgroep Koudekerk/Hazerswoude en begon hij illustraties voor het verenigingsblad De Braakbal te maken. Belangrijk voor hem was, dat zijn leraar van de basisschool, Ko Katsman, zijn passie voor vogels aanwakkerde en verrijkte met zijn eigen kennis en enthousiasme. Daardoor werd Gerts fascinatie alleen maar sterker en is nooit meer verdwenen.

Verblijf in Kenia

Tijdens zijn twaalfjarig verblijf in Kenia werd zijn liefde voor de natuur extra getriggerd door de overvloed die het land te bieden heeft: de vele wildparken, de adembenemende natuur en de enorme diversiteit aan diersoorten. In 2003 en 2004 is Gert voor The Nature Kenya Society vogels gaan fotograferen, voor een uitgave van 'Common birds in Kenya'. Via deze organisatie heeft hij ornitholoog* Collin Jackson leren kennen en heeft Gert een cursus 'Fundamentals of Ornithology' gevolgd, om zijn kennis van Afrikaanse vogels te vergroten.

**Een ornitholoog houdt zich bezig met het tellen en classificeren van vogels en hij observeert onder meer het gedrag, de zang, de trek en de vliegwijze van vogels.*

Terug in Nederland

Zijn fascinatie voor natuur, en vogels in het bijzonder, heeft ertoe geleid dat Gert na zijn terugkomst in Nederland in 2017 met twee bevriende biologen voor Stichting Ornithologisch Veldonderzoek (SOVON) winter-, water- en broedvogels in duingebied Meijendel is gaan monitoren. Daarnaast is hij met fotografie- en filmwerkzaamheden actief betrokken bij Land van Ons. Deze burgercoöperatie draagt bij aan herstellen van het landschap en de biodiversiteit van landbouwgrond. Sinds kort doet hij veldwerk bij Werkgroep Roofvogels Rijnland.

Natuurfotografie

'Natuurfotografie is een logisch gevolg van mijn fascinatie voor vogels,' vertelt Gert over zijn werk. 'Het omvat alle dingen die ik fijn vind. Lekker buiten zijn, midden in de natuur, heerlijk! Het waarnemen en observeren van een vogel in een omgeving waarin deze zich thuisvoelt, leren van het gedrag van een vogel, luisteren naar de geluiden om je heen: nooit ben ik uitgeleerd. Zo veel schoonheid, zo veel natuurbeleving, dat inspireert mij!'

'Bij het maken van een foto vind ik het mooi om zoveel mogelijk aan het toeval over te laten, te spelen met het moment. In elke foto probeer ik iets van het karakter van de vogel in zijn omgeving weer te geven. Mezelf telkens af te vragen: wat is een goede lichtval, een mooie compositie? Ik leer ook graag van anderen, om mezelf steeds weer te kunnen verbeteren.'

Verwonder je!

'Ik vind het een eer dat het Huis van Duurzaamheid van Bibliotheek Rijn en Venen mij heeft gevraagd om mijn foto's te exposeren. Sta eens stil bij de natuur in je directe omgeving. Verwonder je, en geniet net als ik van de schoonheid die de natuur ons biedt,' nodigt Gert ons uit.

Gert Spierenburg

www.instagram.com/gert_spierenburg

Gert Spierenburg

